

REJTŐ JENŐ

El a pokolból

*Az 1934-es első kiadás
(Világvárosi Regények)
szövege*

1.

Fred Hartmann, Európa weltersúlyú bokszbajnoka, más néven a „Német Pampák Vad Bikája”, egy nagy fehér kövön ült és csendesen sírdogált. Még csak nem is azzal a férfias tragikummal művelte ezt, amellyel végeredményben minden ember sírva fakadhat különleges alkalmakor, akkor is, ha bokszbajnok; még csak azt sem lehet mondani, hogy a sírás ritka momentum volt életében, mert Fred Hartmann (a Német Pampák Vad Bikája) ezidőtájt gyakran sírdogált, egy beteges ember elkeseredettségével, tehetetlenül és szentimentálisán. Talán felesleges az Európa-bajnok könnyezését bővebben indokolnom, ha bevallom, hogy ez a tragikomikusan leírt kitűnő sportember én magam voltam.

El vagyok készülve arra, hogy a sportban járatos olvasók, akik jól ismerik korunk Európa-bajnokainak nevét, kétségbe vonják majd, hogy ezt a minősítést valóban elnyertem. A kételkedőknek szívesen állok rendelkezésére bizonyítékaimmal: különböző színű, hatalmas, feltűnő falragaszokkal, amelyek igazolhatják, hogy valóban én vagyok az a bizonyos német bokszoló, ki 1917-ben Jimmy Hankins néger bajnokot fölényesen knockoutoltam Stockholmban, az Európa-bajnoki címért vívott küzdelem alkalmából. Nehezebb lesz azonban meggyőzni személyes ismerőseimet, akiket esetleg megtéveszthet az a körülmény, hogy én az említett mérkőzés évében mindössze tizenkét éves voltam, tehát túlságosan serdületlen ahhoz, hogy Jimmy Hankins néger bokszoló felett aratott győzelmem kézenfekvő legyen. Azért állításom mellett mégis kitartok. Ha a kitűnő Münchhausen báró irodalmi követői közé tartoznék, akkor most elmondhatnék egy izgalmas történetet, mely szerint gimnazista koromban szüleim éberségét kijátszva egy este elszöktem Stockholmba bokszolni, leütöttem Jimmy Hankinst, és reggel nyolc órakor már ott ültem ártatlan arccal Miklósi tanár úr óráján. Nem akarom azonban a birtokomban lévő bizonyí-

tékok alapján megtéveszteni a sportembereket és az ismerőseimet, tehát bevallom a falragaszokról, hogy azok Afrikában kerültek nyilvánosságra. Kizárólag ott hirdették falról vagy oszlopról, hogy csekélységem, a német bajnok, este nyolc órakor mérkőzik Roger Rubannal, a kikötő „Etranger” nevű csapszé-
kében, amely a kültelkeken megfelel a fedett tornacsarnoknak. Mint mellékes tulajdonságomat, még megemlítette a plakát, hogy én vagyok a Német Pampák Vad Bikája. Az a csekélység, hogy Németországban nincsenek pampák, igazán nem tűnt fel senkinek Dakarban, ebben a szép nagy városban, amely az Egyenlítőnél terül el és több emeletes európai mintára épült, de szerintem sokszorosán kiérdemelte a „legsötétebb Afrika” jelzőt. Én azt hiszem, ha Stanley megfordult volna néhányszor Közép-Afrika valamelyik kikötővárosának lebujaiban és óvá-
rosi házblokkjai között, sokkal jobb véleménye lett volna a nyam-nyamokról, mangbattukról és a többi kannibáltörzsről. Sajnos, Európa-bajnokságom dicsőségét kizárólag az ilyen ki-
kötőnegyedbeli és óvárosi italméréssel egybekötött sportbe-
mutatókon élvezhettem. Nyilván a hangzatos plakát következ-
tében az olyan emberek, akik értettek az udvariassághoz, csak-
is „Bika úrnak” szólítottak. Holott külső megjelenésem sajná-
latosan kevés okot adott arra, hogy ezzel a félelmetes állattal
hozzanak összefüggésbe. Szánalmas soványságomban inkább
emlékeztettem egy sokszor látott plakátra, amely óva inti a
munkásságot az alkoholtól és a tüdővészttől. És mégis rövid
időközökben, számos menetben megmérkőztem Ruban francia
bajnokkal, a „Szahara Veszett Oroszlánja” címért, sajnos,
mindvégig eredménytelenül, Észak-Afrika jelentősebb városa-
iban és lebujaiban. Hallgassák meg tehát ezt a különös és ta-
nulságos történetet, melynek egy kis banalitással azt a címet is
adhattam volna: „Hogyan lettem én Európa-bajnok?”

2.

A francia és olasz nemzet politikai versengése az 1920-as években nyugat-afrikai gyarmataikon tombolta ki magát, és a ríffháború után újult erővel lobbant fel, a két ország egymás torkát kereső gyarmati politikája. A Dél-amerikai betelt kivándorlási kvóták után ez a földrész jött divatba a lehetőséghajszoló gazdasági emigránsok körében, akik időnként valami országra szóló tömeghisztériával Európa minden pontjáról csapatostól kezdenek kivándorolni egy-egy tengerentúli földrészre. A két ország gazdasági hadműveletei valóban kitermeltek valami ipari mozgalmat, spekulációknak kedvező lehetőséget és főképpen a francia gyarmatokat lepte el egy nagy tömeg optimista munkanélküli és szerencsevádász.

Ezidőtájt abban a mérsékelten kellemes helyzetben voltam, hogy a francia idegenlégió közlegényének nevezhettem magamat. Mélyen bent Afrikában, egy nemrég létesült garnizon kaszárnyájában feküdt az ezredem. A szó szoros értelmében feküdt, mert nyár derekán voltunk, az úgynevezett „szieszta” idejében, amikor a légionista előírás szerint a nap legnagyobb részét az ágyán fekve tölti, mert a meleg európai számára ilyenkor elviselhetetlen. Elfogulatlanul meg kell állapítanom, hogy a légióról elterjedt szörnyű hírek kissé túlzottak. Ezzel nem azt akarom mondani, hogy egy balmazúvárosi csatornatisztító élete nem fejedelmi állapot a légionárius viszonyaihoz képest, csak azt a lényegében nem nagy különbséget állapítom meg, hogy a légionista nagyon szomorú sorsának ötven százalékban ő maga az oka. A vasszigort elsősorban az teszi elviselhetetlenné, hogy csupa idegbeteg, szertelen természetű, letört és elrongyolt életű ember van itt együtt, akiknek egy sokkal enyhébb katonai szellem is a poklot jelentené, viszont egy fegyelemhez szokott, jó magyar baka nem élne át annyi kínlódást itt, mint általában a légionisták. Lényegesen

elviselhetőbbé tette sorsomat társaiménál az óvatosság, amely-lyel a legcsekélyebb rendetlenségtől vagy fegyelmezetlenség-től is tartózkodtam. Bizonyos, hogy európai embernek kényel-metlen katonai élet közepette hozzátörni az afrikai viszonyok-hoz igen súlyos feladat, de minden testi kínnál keményebb megpróbáltatás az élet egyhangúsága és tartalmatlansága. Eu-rópai fogalmak szerint ez a hadsereg nem más, mint unifor-misban tengődő tipikus civilek szerencsétlen csordája.

Mélyen bent Afrikában aránylag több szabadsága van a légio-nistának, mint a nagyobb garnizonokban, ahonnan sokféle módon megszökhet, elérheti a tengerpartot, míg itt elvágva a modern közlekedés minden eszközétől, olyan helyen, ahol még falut is csak országnyi távolságban találhat, a szökés szin-te lehetetlen. Mennél tovább szolgál a légionista, annál észa-kabbra kerül, míg az egész nagy garnizonokba, a kulturált Észak-Afrikába csak az kerül, akinek törzslapjára odabigy-gyesztik néhány évi szolgálat után, hogy: „megbízható”. Ezért a messze délkeleten fekvő ezredek több szabadságot élveznek, ami azt jelenti, hogy nem kell őket bezárni, mert a föld, az ég, a nap, a levegő, minden - egy izzásig túlfűtött, kiszámíthatat-lan kilométerekre terjedő roppant börtön. Ezért a légionisták napközben kijárhatnak a kaszárnyából, kedvük szerint szóra-kozhatnak, amely szórakozás általában abból áll, hogy egy is-tállószerű kocsmá gyékénypadlóján ülve szerencsejátékot ját-szanak, isznak, vitatkoznak. Ha jobban berúgnak a szokottnál, és általában ez nem szokatlan, akkor megverik az arabokat. Ilyenkor futólépésben érkezik az őrző, nyolc ember, ezek szintén megverik az arabokat. A kedvesem egy arab leány volt, akit a légionisták Holdnak neveztek. Hold nem volt azok-nak a hölgyeknek egyike, akiket fiatal lányok elé úgy szoktak odaállítani, mint a hűség követendő mintaképét. Én például egyáltalán nem mertem volna őt fiatal lányok elé odaállítani. Különösen a légionistákat kényeztette el gyengédségével, amit úgy látszik, az édesapjától örökölt. Hold édesapja régebben ci-pőfoltozó volt, de már hosszabb ideje kizárólag alkoholizmus-

sal foglalkozott. Buta, jószívű arab, fajtájából az egyetlen egész Afrikában, akiről azt merem állítani, hogy szerette a légionistákat, és ha valaki arab létére szereti a légionistákat, az még egy európai szemében sem lehet kitűnő jellemvonás. A nőknél persze már nem nevezhető ez a szimpátia szolgálkúságnak. Ha magasabb erkölcsi igényeknek nem is felelt meg Hold; jószívű, szeretetreméltó volt, és sokban hozzájárult ahhoz, hogy a közép-afrikai pokol elviselhető legyen számomra. Ezért hálával gondolkodom rá. Mélységes hálával, különösen azért, mert ő volt az, aki elősegítette, hogy kitörhessek a Roppant Börtön láthatatlan, helyesebben átlátszó, forró falain keresztül.

3.

A legnagyobb veszély, ami Afrika belsejében a légionistát, vagy más idegent fenyegeti, egy hosszú lappangás után elemi erővel kitörő érzés: az Afrika-iszony. Ügyesen, türelemmel, alkalmak felhasználásával nem is túl komplikált bizonyos idő múltán kikerülni Mély-Afrikából és azután már egyáltalán nem nehéz valamelyik kikötővárosból, vagy az Egyenlítőnél följebb, ahol honfitársak, karitatív intézmények találhatók, és sokféle modern közlekedési eszköz van: csatlakozást találni az európai kontinens felé. De aki rohan, aki már egy pillanatig sem bírja, akit megőrjít a tudat, hogy még gyorsvonattal is reménytelen távolságokon át visz az út, az az ember elveszett. Ilyenkor a kereskedő otthagyja az üzletét és nekivág mocsaraknak, ilyenkor a sofőr, ha elérte Észak-Afrikát, nem indul többé visszafelé az autóval, ilyenkor a légionista befogja a fülét, ha takarodót fújnak, és nekirohan a sivatagnak. Ez a betegség alkonytájt szokott kitörni, mikor legkevesbé látszik értelmesnek itt az élet, gőzszerű fülledtség feszíti a levegőt és az ember lihegve kiadja magának a jelszót: „el Afrikából!”. És ha nem is vág neki rögtön az útnak, már minden ház, minden szó, minden felkelő nap külön dührohamokat idéz elő. Ez egy zokogó, epileptikus undor, egy kirobbanó téboly, valami eszeveszett gyűlölet az egyhangú forróság, a homok és a vontatott afrikai élet melódiátlan verklje ellen.

Dél előtt még nem volt semmi bajom, csak bágyadt voltam és nagyon izzadtam. Délután már tudtam, hogy meg fogok szökni. Ahhoz, hogy az ember innen hazafelé szökjön, feltétlenül szükséges, hogy a józan ész utolsó szikrája is kihunyjon az Afrika-iszony delíriumában. Az út a legelső városig, ahonnan Észak felé lehet jutni, ahol valami nyoma van már a mai kor-nak, autóval, kitűnő felszereléssel, jó testi kondícióban, veszélyes, fárasztó, súlyos megpróbáltatásokat jelentő utazás. Ezzel szemben legfeljebb két-három napi élelemmel, sorvadásnak

indult szervezettel, gyalog indulhattam csak el. Kilátás, remény nincs egy százaléknyi sem a valóságos szabaduláshoz. Ez csak nekifutás a kibírhatatlanból. Ez nem szökés, ez olyan rángásféle, mint mikor az akasztott ember kapálódzik a halál ellen. Az ember elindul, hogy még valami iniciatívát ragadjon meg az életben, hogy ne haljon meg tétlenül. Még jó, ha éhen hal, még jó, ha a nap végez vele, vagy a vadállatok, és nem kerül kósza arab lázadók kezébe, akik igen megfontolt emberek abban a tekintetben, hogy ha egy légionista megöléséről van szó, nagyon körültekintő viták alapján döntenek el, hogy életlen karddal fűrészeljék-e le a fejét, vagy hosszabb ideig hempergessék ide-oda egy halom parázson. A sivatagban nemcsak a vad arabok ölik meg a légionistát. A sivatagban minden arab vad. Amelyik a városban zsákot foltoz, vagy üstöt kalapál, ha átmegy egy másik helységbe, és útközben elalélt gyarmati katonát lát a homokban, körülnéz, és gyorsan megöli a zsebkésével. Esetleg cvikker van az orrán, plomba van a zápfogában, és néhány óra előtt talán a kávéházban ült, feketét ivott és békés vigyorral beszélgetett az európai villanszerelővel. Azt hiszem, ez nemcsak az elnyomott bosszúja, hanem a feléledő atavizmus is, vagy a kettő keveréke, amivel a sivatagi por egész könnyen hatalmába keríti a civilizációval frissen mázolt arabot. Az ő szemükben a civilizáció amúgy sem jelent mást, mint kötelező himlőoltást, adófizetést, érthetetlen törvényeket, amelyek csak arra jók, hogy az arab lépten-nyomon beléjük botoljon, és így bőséges anyagot nyújtson a büntetőcsoportok számára, amelyek utakat építenek. Ó, az afrikai utak! Erről külön kellene egy egész nagy regényt írni. Ezekről a remek, széles, nagy utakról, amelyeket renitens arabok, szökevény légionisták építenek ötven-hatvan fokos melegekben, mocsarakban és pusztaságokban. Ezek a szép csontváz-fehér utak... ítélet napján biztos jajgatni fognak...

...Ha behunyom a szememet, hanyatt dőlve ágyamon, a levegőtlen, tikkasztó délelőttökön, mikor a nap sárga izzása átver a zárt szemhéjakon is, Párizst látom a lapos, roppant Concorde forgatagával felvonulni emlékeimből, balra a Rivoli, végig, ahogy a Szajnáat szegélyezi, világtörténelmi épületeivel és jobbra a Champs-Élysée kiemelkedve az Etoile fölé, sima aszfalt-lejtőjével, pazar hotelsorával...

Hogy lettem kóborgó bohémból gyári napszámos? Ezt könnyen megértik, akik már éltek Párizsban, és tudják, milyen egyszerű az átalakulás a Rotonde-kávéház tespedésétől a biancourt-i Renault-gyárig... Egy évig csavarogtam így gyárakban, menhelyeken, hidak alatt, csavargók között és szántóföldeken, szomorúan, kókadt életemmel, lírámmal és gondolataimmal, rongyosan, tehetetlenül, míg egy hajnalban magam mögött hagytam Avignont, ezt a valószínűtlen várost, mesébe illő ódon gótikájával, megszentelt múltjával, és nekivágtam Marseillesnek!...

Mikor elém tárult a kikötő hatalmas panorámája, már elszorult a szívem; óceánjárók és daruk végtelen sora felett egy magaslaton már elborult előérzettel nyomasztónak sejtettem a jövőt. Csípős koratavas volt... A nyílt öblön keresztül szabadon hömpölyögtek be a városba az óceán ködei. Köhögtem és szédültem, tereken üldögéltem, és mint édes otthonba tértem nyugovóra este a kikötő valamelyik elhagyott vagonjába, ahol mégis melegebb volt... Látom magam előtt, ahogy ott álltam a Fort-Saint Jean-erőd kapuja előtt. Ez a modern citadella, ahová Európa minden tájáról a jelentkező légionistákat gyűjtik össze, már régen vonzott.

...Tudtam, hogy csak be kell lépnem a poszt mellett és már meleg ételt kapok, már lefekhetek valahol, langyos helyiségben, és már nem léphetek vissza soha többé civilben...

Apró szemű eső szitáit, és valahol a Régi Kikötő medencéjében siralmasan fel-felüvöltött egy hajótülök... Szél fújt keresztül nedves ruháimon, kezem fején a bőr vörösen feszült... hát, mi lehet rosszabb ennél az ázott, sivár jelennél, ahogy itt állok,

egyedül egész Európában?... Szemben velem az őr mereven, közömbösen bámulta ezt a számára bizonyára megszokott, nyomorúságos vergődést...

Talán ha van egy cigarettám, nem megyek akkor be.

...Kaptam egy tál rizst és lenyírták a hajamat. Csupa hozzám hasonló, ijedt butasággal összebámuló ember volt együtt. Alig beszélünk és csak néztünk ki a kis ablakon az elázott városra, ahová nem léphettünk ki többé.

És egy napon, éppen alkonyodott, fegyvertelenül, oldalunkon kenyérsákkal, levezényelték kis csoportunkat a kikötőbe, egy hajóhoz... Megyünk némán és ijedten, alázatos, elcsigázott emberek, félreszabott mundurjainkban. Meg kell várni szép libasorban, amíg beszállnak az utasok, csak azután kerül arra a sor, hogy mi is elhelyezkedjünk a fedélközben... Két matróz felhúzza mögöttünk a guruló hidat.

...A fenékben helyeznek el mindnyájunkat éjszakára. Egy imbolygó rácsos lámpa homályos fényénél fekszünk hanyatt kis batyukon sóhajtozva, némelyik hányni kezd... Árnyékaink hosszúra nyúlnak és torzan dőlnek végig a csikorgó, elhajló bordázaton...

...Felnyitom a szememet. Az ablakon nagy, tág kévékben tűz be a nap, és a nehezen felszívott levegőt egy-egy hirtelen fújtatással ejti vissza a tüdőn, hogy kínos, lassú emelkedéssel újra belélegezze. Mellettem egy breton parasztfiú alszik, és vékony habfoszlányok táncolnak a száján... Valaki pokrócot próbál teríteni az ablakra... A szemközti, meszelt fehér falon egy polc vonul végig, rajta sapkák, felfüggesztett, mozdulatlan bajonettek és középen egy sárga kürt... Senki sem beszél, senki sem mozdul... a hőség, mint egy sárgásán oszló, sejtelmes szörny ül a kaszárnán... Mi lesz velünk?...

...Egy hét választotta el garnizonunkat az őszi offenzíváktól. „Offenzívának” nevezik a hadsereg előnyomulását azokon a

területeken, amelyek névleg francia uralom alatt állnak, de még meghódíthatatlanok. Ilyenkor rendszabályozzák meg az engedetlen törzseket, s egészen vad törzsek között, elszórt csatározások után új garnizonokat létesítenek. Ez rendszeresen szeptemberben kezdődik és eltart tavaszig. Egy hét választott el a véghetetlen meneteléstől afrikai tájak egyhangúan változatlan sivárságában, merőleges, súlyos napsugarak alatt, mikor csak gépfegyverkoncertek, repülőmotorok berregése élénkíti meg a mozgás legegyszerűbb mechanizmusára csökkentett életformákat, holott már most is, aránylag szabadabban és veszély nélkül, mint egy torkomra tekert piszkos rongy, fojtogat a valóság. Mikor először dörzsöltem meg ujjaimmal, önmagammat csillapítva, nyirkos homlokomat, mikor először vettem észre, hogy a lélegzetem rövid és szapora lesz valami kezdeményező elhatározás izgalmában, és megéreztem combjaimban azt a remegő bágyadtságot, amitől az ember alig bír lépni, és mégis futni kíván, tudtam, hogy vége, hogy az élet legfelsőbb parancsára szökni fogok, és néhány iszonyú élmény után ott fehérlik majd csontvázam a sivatagban, amíg be nem fed a kemény por, később pedig egy szép széles országút, amelyen autók közlekednek kíváncsi amerikaiakkal...

Igyekeztem fékezni magamat, hogy valamiféle terv szerint tudjak eljárni...

A helység egyetlen főutcája egy elhagyatott, bűzös, nagy szeméttelrepre vezet, ahol kora hajnalban még három-négy flegmatikus természetű hiéna volt látható. Itt egy kisebbfajta, vörös téglából épült, elhagyatott, üres gyárpépület állt, mögötte hatalmas tócsa, amely valószínűleg szennyvízlevezető volt valaha, mert vastag, szürkésbarna ipari moslék lepte be a felszínét. Elhatároztam, hogy szökésem után néhány napig ide szállásolom el magamat, mert előírás szerint a szökött légionistát negyvennyolc óráig kell üldözni minden irányban, elsősorban a saját érdekében, mert így még van remény, hogy életben találják valahol. Negyvennyolc óra múlva már csak rádiókörözést adnak le személyleírással, és a közvetlen üldözést beszünt

tetik. Úgy okoskodtam, hogy mindenfelé szétnyargalnak és keresnek majd, de arra az egyszerű ötletre, hogy itt, e néhány épület között kutassanak, valószínűleg nem gondolnak. Hold vállalkozott arra, hogy a beszerzett civil ruhákat, élelmet és szegényes cókómókomat leteszi az elhagyott gyártelep közelében, a megbeszélthelyen. Egy nappal az offenzíva kezdete előtt, miután leváltottak bennünket, és az új helyőrség is megérkezett, teljes huszonnégy óra szabadságot kaptunk, hogy újabb huszonnégy óra múlva kezdetét vegye a szörnyű menetelés. Ez huszonnégy óra egérutat jelentett, ami még bizonyosabbá tette, hogy a helyőrség közelében nem fognak keresni.

Reggel, mintha egy nagy darab víz zuhanna alá, sűrű, botnyi vastag sugarakban ledobbant egy trópusi zápor, harsogva és hirtelen. Az égen piszkos szürke felhők vonultak alacsonyan. Délután olyan hőség váltotta fel a nedves időt, hogy a tócsák valószínűtlen gyorsasággal száradtak fel, és mint egy kemence belseje, úgy izzott a táj.

Ott ültünk a kocsmában a földön és kockáztunk. Valahol egy rekedt gramofon zörgött. A szemem előtt zsongva ugrál a levegő, a vén arab homályos poharakban hozza a rumot, nagy legyek röpködnek, vakító forróság terpeszkedik a meszelt falakon, és egy ócska ingaóra, mint valami kivénült énekes, minden fertálykor artikulátlan kísérleteket tesz arra, hogy elüsse a negyedét. Gurul a kocka, csörög a pénz, az arcokon egészségtelen nyirkos fényfoltok ülnek, rikácsolnak, pipáznak, töltik az időt, mint száraz, apróra őrölt húst egy láthatatlan hurkabélbe...

A függönyhasítóknál megjelenik Hold. Rám néz és eltűnik. Ez azt jelentette, hogy minden a megbeszélthelyen van. A távozó józan ész egy utolsó kísérlettel minden rémületet alarmíroz bennem, ahogy fölállok, és kínosan, erőltetett, közömbös arccal lépek egyet. Nyelnem kell, mert hányingerem van, és olyan gyengének érzem magam, hogy sírni tudnék. „El innen!” ordítja valami csepegő vörös betűkkel a szemem előtt. Alkonyodik, mikor elsurranok az utolsó kis sárkunyhó mellett, amely-

nek ablakán egy szomorú teve néz ki az utcára... A gyártelep mögött átöltözöm. Nem tartottam magamnál mást, mint hatlövetű forgópisztolyomat, amilyent az ócskavas-kereskedéseken kívül csak a francia idegenlégióban lehet látni. Ezenkívül természetesen van nálam egy „patt”. Ez az afrikai gumibot. A vasbeton-elmélet alapján készül, egyesítve magában a nyomó- és feszítőerő ellenállását. Összevarrt, hosszúkás rongyot felül nyitva hagynak, beletesznek néhány letompított végű drótot, a drótok közé homokot szórnak, kisebb kavicsokat vagy ólomdarabokat, felül is összevarrják, még két vászonhuzatba vagy bőrbe bújtatják, és enyves zsinórral átkötik. Olyan, mint egy túl vastag kolbász, és az ütőereje felülmúlja a legjobb vas- vagy gumibotét.

Este bemásztam a gyárba. Mindenütt átható gumiszag volt és igen sok, nagy, vörös patkány. Macskaszerűen kígyózó testtel, sunyin mozgó fejfel oldalogtak mindenfelé. Az ivóvízről megfeledkeztem, de csak akkor vettem észre, amikor már nem lehetett előjönni. A test nedveinek párolgása itt a trópuson olyan gyorsan történik, hogy a napi vízmennyiség redukálása is rendkívüli kínokat és veszedelmeket jelent a szervezetnek. A szomján halás egy aránylag nagyon gyors halálnem. Kénytelen voltam a hulladék-tó vizéből inni, és azt hiszem, ez a poshadt, langyos lé idézte elő bélhurutos tünetekkel járó görcseimet, ami mindenekfelett, elsősorban okozta azt, hogy később oly kevéssé feleltem meg a „Német Pampák Vad Bikája” elnevezésnek. Egy alkatrészekről megfosztott gépvázon háltam. Öt napig kényszerítettem magamat arra, hogy itt lakjam, mialatt kiolvastam az egyetlen megszerezhető könyvet, amely a konyhavetemények okszerű termesztéséről szólt.

Ezalatt már befejezték az üldözést, és a kezdődő offenzíva elterelte rólam a figyelmet. Még ahhoz is néhány kötet megírására lenne szükség, hogy nagy körvonalakban mondjam el utamat a városig, ódon hatlövetűmmel, kolerás görcseimmel és négyöt jobb sorsra érdemes emberrel, akik utamba akadtak, és bizonyára ma is ott porladnak az elátkozott sárga porban,

amelynek minden talpalatnyi helyét halálos küzdelmekkel és vérrel szentelte be a romlás. Hogyan történt? Létezik-e csodálatos sors, külön egy ember számára másképpen, akinek, ha ki van jelölve a pusztulás helye és ideje, akkor nem halhat meg előbb, vagy máshol, még Afrikában sem? Annyi bizonyos, hogy százszor jobb fizikummal és ezerszer több szerencsével sem teheti meg gyalog, beteg és felszerelés nélkül ember ezt az utat. Hogy jutottam előbbre és ilyen messzire? Sohasem fogom megérteni, mert pontosan utolért minden balszerencse, minden előre látható halálos kimerültség és akadály. Már az első órákban haldokoltam, már az első napok után a kimerültség halálos stádiumában voltam, már a harmadik nap délutánján sípoló tüdővel, rogyadozó térdekkel húztam magamat, mint egy elviselhetetlen terhet, már alkonyatkor elröppenő lélekkel borultam le eszméletlenül, arcra bukva a homokba, kitért karokkal, mint aki lázálmában meg akarja ölelni a földet... És még hetek múlva is mentem. Áthaladtam oázisokon és nem tartóztattak le. Semmiféle magyarázatot nem tudok adni. Az ilyesmit nem lehet mással magyarázni, mint egy rendkívüli fizikummal, de eltekintve attól, hogy már az induláskor beteg voltam, alapjában véve sem vagyok jobb fizikumú ember az átlagnál. Belenyugszom abba, hogy egyéni sorsom valahonnan a múlt kezdetétől determinálódik, és sem rovásomra, sem javamra nem változtathatom meg. Csak szenvedéseimet vagy örömeimet fokozhatom egy-egy helyzethez képest, de a végső jó vagy rossz, mint kötött marsruta jön a világra velünk...

A menekülő légionista ámokfutó. Sehol sem szeretik, félnek tőle és megvetik. Segítségre Afrika belsejében nem számíthat. Kést vágni emberbe, gyújtogatni, rombolni: nem változtathat a sorsán. A menekülésnek kikerülhetetlen eszköze a rablógyilkosság. Aki Afrika belsejéből, mint szökött légionista kijutott, az hazudik, ha mást mond. Az egyetlen nagy és alig megoldható probléma, hogy: „élni!” - háttérbe szorít minden erkölcsi mérlegelést, emberi szolidaritást és a küzdelemnek csak egyetlen szigorú feltétele van: menni! Aki megáll, annak vége. Sem-

mire sem emlékszem világosan. Menekülésemet nem tudom időre, eseményekre felosztani. Egy forró, zavaros masszában vergődtem. Nappal összerogytam, éjjel felébredtem arra, hogy didergek. Egyszer talán legmélyebb ájulásomból azért ébredtem föl, mert belém harapott egy hiéna. A revolver villanásánál láttam, hogy három-négy ilyen undok állat üget el a sötétben. Az éjszakai hideg épp olyan fedetlenül talált, mint a nappali forróság. Élet, világ, morál, szív és értelem, mint egy tudathasadásban a jó és rossz között, régen leváltak a lelkemről: csak el ebből a pokolból: ez volt az egész szótáram, ha égtem, ha öltem, ha tovább vánszorogtam...

Néhány mérföldre voltam a várostól. Kellemes, fás vidéken keresztül vezetett az utam. Nem mertem tovább menni, mert erre már őrzőjáratok, kerékpáros csendőrök is megfordulhattak. Elhatároztam, hogy csak a sötétség beálltával folytatom utamat. Meghúztam magamat egy lentiszkuszcsérje mögött. Láz gyötört, és olyan gyenge voltam, hogy állandóan ingadozni éreztem magam alatt a földet. Néha percekig olyan belső görcs fogott el, hogy a füvet haraptam kínomban. Tudtam, hogy a halál már egy túlhaladott stádium a szervezetemben, és csak azért élek itt látszólag, mert néhány fiziológiai összefüggés még fennmaradt valami vékony szálán a tudatnak, mint ahogy az ellőtt fejű katona még fut egy pár lépést, mielőtt lezuhanna, ha rohanás közben éri a gránát. Néha feltűnt a messzeségben egy-egy ember, de nem volt annyi erőm, hogy támadni merjek, és ha felemeltem a pattot, éreztem, hogy ernyedt izmaimon nem segít ez a veszedelmes szerszám sem. Pedig szükségem volt „papírra”. E nélkül városokon keresztül nem mehettem tovább. Afrikában minden okuk megvan a hatóságoknak, hogy a kevésbé jól öltözött járókelőket lépten-nyomon igazoltassák. Rajtam hosszú csíkokban lógott a kabát megmaradt rongytömege; a cipőm, az ingem, a nadrágom cafatokban foszlott le rólam, s ugyanolyan szürke volt a portól, mint a hajam, a szám, a szempillám és a bőröm. Afrikában mindennaposak a rongyosság olyan fokozatai, amilyeneket Európában a sátoros cigányoknál sem látni, ezért ha személyazonossági papírt és néhány frankot bírok szerezni, esetleg tovább vonszolhatom magam. Esetleg... És valami távoli gomolyagból egy ködös lehetőség: inkább fájdalmas, mint boldog, inkább lemondó, mint áhított, valami reményszerű elképzelés villant át lüktető, égő agyamon, néhány féloldali nyilallás kíséretében. A torkom, mint egy nagy szálla karcolt, és könnyezve vágyakoztam az út kezdetéről emlékembe ötlő

mosléktó penetráns vize után. Mint nektárt szürcsöltem volna most, holott friss, hideg forrásoknak, modern vízvezetékeknek olyan közelében vagyok, hogy autón öt-tíz perc alatt elérhetném ezt az életet jelentő nagy gyönyörűséget. Ebben a pillanatban, mint a sors fintora, egy gyönyörű Bugatti vágott el a közelben. Tenyeremre emelkedtem fektemből és bámultam utána... Távol egy kunyhót láttam. Lábra már nem tudtam állni, indián módra kúsztam feléje a bokrok mentén, míg kétszáz lépésre megközelítettem. Kis kunyhó volt, rögtönzött kerítéssel körülvéve. Úgy látszott, hogy valami útépítéshez kezdenek, és ez itt a szerszámház. Biztosan lakik is benne valami előmunkás vagy mérnök... Talán most kezdik építeni azt az utat, amin én idáig jöttem. Sok bajuk lesz vele.

Este minden átmenet nélkül lehúlt a levegő, és ettől valamivel jobban lettem. Felálltam, és nyújtóztam. Menni is tudtam. Egy kórházban még biztosan szó sem lehetett volna arról, hogy ilyen állapotban elhagyjam az ágyat, de itt ez már alkalmas testi kondíciónak számított ahhoz, hogy megkockáztassak egy betörést. Mert a városban papír és pénz kell. Kell! Visszaforduljak talán? Vagy bemenjek így valahová, okmányt és pénzt kérni?... Mondd hát, erkölcsileg fölém került embertársam, mit tettél volna?... Talán voltak már emberek, akik ilyenkor szépen lefeküdtek a földre és engedelmesen meghaltak, de én nem tartoztam soha az ilyenek közé. Tudtam, hogy meg kell halnom, de engedelmesen nem akartam. Talán az élet igenlése is egy fajtája a morálnak, amely némiképpen áthárítja azokra is a bűnért való felelősséget, akiknek minden eszközük bőségesen megvan egy beteg, végkimerült ember megítatására, ápolására, hazaszállítására, és én mégsem várhattam tőlük mást, mint szigort, büntetést, holtig tartó rabságot Indokina mocsaraiban, ahol a szökött légionisták rakják le életüket és a cementet.

Egy ember ment most be a házba drótkötegekkel, és egy útépítésnél használatos háromlábú binoklival. Biztosan egyedül lakik itt... Meg kell kísérelnem betörni a házba, és orvul végezni vele, mert szemtől szembe egy tízéves gyermek is elbánt volna

velem. Tudtam, hogy itt most néhány lövést is megkockáztathatok, mert nagy körzetben kihalt a tájék. Megvártam, amíg éjjel lesz. A levegő annyira lehűlt, hogy dideregtem, és szállongó finom porfátyolokon át sietett a hold az égen. Vacogó foggal próbáltam átvetni magamat a ház mögött a kerítésen. Nem sikerült. Visszahulltam. Egyenként szedtem ki a léceket, négyet-ötöt, és így sikerült bebújni. Megkerültem a házat... Az ablak csak be volt támasztva. Óvatosan tolni kezdtem... Sikerült. Miután feljutottam az ablakdeszkára, pihennem kellett. Lassú, egyenletes lélegzetvételekkel, szívemre szorított tenyérrel igyekeztem eszméletnél tartani magamat. Görcs és szédülés fogott el, de visszafordulni nem lehetett. Lassan, óvatosan áttettem a lábamat, és centiméterenként ereszkedtem le a szoba padlójára. A sarkam valami puhára ért... egyensúlyom elhajlott... késő volt: egy tenyérre hágtam! A következő pillanatban lerántottak a földre, miközben belevertem valamibe az államot úgy, hogy összecsapódott fogsoraimon csikorgó kín nyulait át; egy csizmahegy hatolt nagy lendülettel a bordáim közé... durva kezek felrántottak a földről, és kigyúlt a villany... Két férfi volt a szobában. Rúgni és verni kezdtek... Érdekes, hogy nem fájt semmi, és világosan észleltem a környezetet: szemben velem egy fiókos szekrény állt, rajzgöngyölegek heverték rajta... Orromon, számon folyt már a vér, csapások és káromkodások zuhataga hullott rám, amit még kibírtam volna, de egy durva kéz a hajamba markolt, és úgy verte a fejemet a falhoz. Ettől elájultam...

...Sötét volt. Felkeltem a földről és megindultam egy hűvös tapintású fal mentén. Belöktek a pincébe... Felettem egy csapóajtó keretén át némi fénysugár szüremlett le hozzám, amiből tudtam, hogy vigyáznak rám. Reggel fognak megkötözve bevinni a városba, vagy már el is mentek a patrulért? Hátsó zsebemben ott volt a revolver, ingem alatt, a mellemen a patt. Végsőként lezúllott külsőmnél köszönhettem, hogy ki sem kurtáltak. Itt a rongyos emberek tele vannak férgekkel, ragállyal, és nem tanácsos kibontani a ruhájukat. Különben is külsőm

után ítélve még egy darab ócskavas sem lehetett nálam. Bizonyosra vették, hogy egyike vagyok a közeli város kéregető csavargóinak, akik éjszaka kisebb betörésekre hajlamosak. Mit is találhattak volna egy embernél, akinek a nadrágszára combban és térden alul rongyokkal van átkötve, hogy ne leffenjenek szét a régen kettévált szövetdarabok? Fejjel akartam a falnak rohanni, olyan őrzöngő düh fogott el. Ilyen út után már elértem a várost, és most elfognak! Ha túlélem a mögöttem hagyott út következményeit, akkor is csak az vár rám, ami eddig volt, de büntetéssel, útépítéssel, sziklabörtönnel súlyosbítva...

Az Afrika-irtózat összesűrítette elgyötört testem utolsó energiáit. Mintha az a nagy verés, amit kaptam, gyógyító érvágás lett volna, könnyebbnek éreztem magam. Rövid gondolkodás után hozzáfogtam egy terv kivitelezéséhez. Megmaradt holmijaim között volt egy nagy réz öngyújtóm. A benzín már kiszáradt belőle, de azért mintha csak jelképe lenne belső erőlködésemenek, amellyel elhasznált akaratomból kétségbeesetten újra és újra tetteket csiholtam, megpróbáltam fellobbantani a kanócot. Egy villanásnyi lángocskát még sikerült kierőszakolnom, úgyhogy meggyújthattam az előkészített papírcsomót, azután felmásztam a létrára a csapóajtóig, és odatartottam a hasadékhöz a lángot. Halk hangok mormolása jelezte fentről, hogy vigyáznak rám... A füstnek már ki kellett szűrődnie... Már a kezemet égette a papír, de még fogtam! Hirtelen káromkodást hallottam, az arab, nem gondolva semmire, ijedten felrántotta a csapóajtót, és abban a pillanatban, az életemért harcolva, a hasába lőttem, feldobtam a szobába a papírcsomót és kiugrottam... A másik látta a lángot, hallotta a dörrenést, de mire logikailag összegezni tudta volna az eseményeket, már három lövés is érte. Mintha felháborodottan magyarázna valamit, úgy nyitogatta a száját hangtalanul, és két-három mozdulatot írt le a levegőben karjaival, azután nekiesett a fiókos szekrénynek és a sarokba zuhant... Kezemben a revolver, csuklómon lógott a patt, és, mint aki hetekig pihent, kemény léptekkel elindultam rabolni.

Ölni és rabolni! Az erkölcsi gátlások, megfontolások és ráébredések visszasüllyednek lelkünkkel együtt a Hordához, ebben a más megoldást nem ismerő alternatívában: ölni vagy halni! Harmadik lehetőség nincs...

Az elkérgesedett lélek legmélyén azonban megvillant egy bágyadt sugár, valami utálkozó, súlyos nyomás nehezedett rám, a kunyhó mozdulatlanságában, ahogy álltam halottaim között, győztesen és még mélyre bukottabban, az éjszakában.

Egy arab nő jött be és elsikoltotta magát, a betonpálca úgy csapott le a fejére, hogy nyikkanás nélkül esett át a küszöbön. Ki van még?! - néztem körül, de nem volt senki, alattam, mint egy lázálom, lángolt a pince, és patronok durrogtak sűrűn...

...A legnagyobb szerencse volt, hogy egy kerékpárt találtam. Kétszáz frankom volt, egy szabályszerű személyazonossági írásom és irtózatot hasgörccsel, dideregve kerekkeztem tovább, mögöttem égre lobogó tűz és hideg halottak:

El Afrikából!...

A városban virradt. Zöltség-kordékat húzó öszvéreket tereltek libasorban, az utca közepén egy trachomás szemű arab cipőt szögecselt és dúdolt. Égő olajként ömlött a fülembe, hasogató kinnal, a légióébresztő trombitahangja, és messze egy erőd falán szuronyos őr állt mereven, mint kísérteties, roppant árnyék a hajnalban. Azt tudtam, hogy itt megállni éppolyan halálos veszély, mintha kimerülten lepihennék a sivatag közepén. Tudtam, hogy most megint menni kell, pedig gyengeségemben már úgy éreztem, hogy a halál csak pillanatok kérdése lehet, hogy az élet már csak homályos emlék a múltamban, hogy a jelen már egy agónián túli állapot, amellyel a feloszlás ellen védekezem halottaimban... Valakitől megkérdeztem, hogy mikor indul az autóbusz Bel-Abesz felé. Furcsa rémület fogott el, mikor meghallottam a saját hangomat: már hetek óta nem beszéltem. Egy óra időm volt az indulásig. Megváltottam a jegyet erre az autóbusszal is fáradtságos hosszú útra, olyan állapotban, hogy a mentők Pesterzsébetről a Rókus-kórházig sem mertek volna szállítani. És hol voltam még Bel-Abesztől! Ismét pénztelen voltam, mindent felemésztett a jegy ára. A fájdalom a hasam felől a szívem és a tüdőm felé ágazott szerteszét, és úgy szédültem, hogy pillanatonként meg kellett fogózkodnom... Tudtam, hogy az út negyedrészt sem teszem meg élve, de csökönyösen, hit nélkül mégis vártam az indulást, mint a sakkjátékos, aki már felismerte ellenfele behozhatatlan előnyét és csak azért nem adja fel a partit, mert ez nem szokása... Leültem egy bisztró teraszán, és ittam egy forró teát, amire beteg beleim olyan régen áhítoztak. Egy szemközti tükörből szénfekete, gonosz indulatú csontvázfej meredt rám...

...Szidi Bel-Abeszben éppen annyi pénzem volt, hogy lefekhettem egy kültelki hotelben két napig aludni. Egy illatszerügynök, aki mellettem utazott egész idő alatt, megajándékozott

néhány fehérnemű-darabbal, úgyhogy mikor kialudtam magam és megfürödtem, fokozni tudtam a lábadozás jóleső érzését egy sokat hordott, nem mosatott, de az enyémhez képest vadonatújnak tetsző inggel. Szidi Bel-Abesz világvárosnak számít errefelé. Sok az amerikai és az angol, vannak európai üzletek és két nagyon szép hotel. Európai jellegét leginkább az adja meg, hogy minden csapszék bárnak van berendezve vörös polccal, fehérsapkás italkeverővel. A mennyezetről párhuzamos lapok csüngnek le, és egy generálkötél húzására mozgatják az áporodott, fülledt levegőt. Gyékényfalak kerítik el a szeparékat, bendzsóval és szaxofonnal kombinált keleti zenekarok muzsikálnak. Vannak itt gránátos és makadámos utak is, és alkonyat felé, ha megkezdődik a munka, izzólámpák gyúlnak ki mindenfelé. Az utcákon afrikai emlékeket árulnak, málnaszörpös és osztrigás bódék zsúfolódnak egymás hegyen-hátán. Rengeteg szemét, zöltség, papíros, csigahéj és undorító halszag keveredik a forrósággal. A tikkasztó napon egy burnuszos arab ordítózik, tamburát ráz és ugrándozva szalad, nyomában sivalkodó gyereksereggel. Két hajcsár megrakott öszvéreket püföl rövid botokkal és valamerről szelíd elefántbögés hallatszik... Az európai kereskedők napközben nagy teknőekben fekszenek, csak a kezük feje és az arcuk van kint a vízből. Kinint még vendéglőben is lehet kapni, aki nem bírja az ízét, az elkeveri valami főzelékben, és úgy eszi meg. Most tudom csak, hogy tifuszos volt. Fésülködés közben nagy csomókban jön ki a hajam, és az ügynököt, aki velem utazott, a járványkórházba szállították tifusszal. Már jól is érezném magam, ha a számban nem támadt volna egy skorbutszerű betegség. Lehet, hogy valami útközből evett mérges bogyótól, a foghúsom és a szájpadrólom nyílt, gyulladt sebekkel van tele, amelyekből genny szivárog, percenként vizet kell innom, hogy szűnjön az égő fájdalom, és minden falat, amit lenyelek, nagy szenvedésembe kerül, de kényszerítem magamat az evésre. Kicsordulnak a könnyeim, eltorzul az arcom, de eszem. Fogalmam sincs, hogy mennyi idő múlt el, mióta elindultam.

Az út reménytelen részén túl vagyok: elértem Észak-Afrika határát. Itt újabb súlyos megpróbáltatások következnek, mert érzem, hogy errefelé képtelen leszek rablógyilkossággal fenn tartani magam. Részint ebben a hivatásban itt nagy a konkurencia, részint az egészséggel együtt, házak között, az utcákon, kezd éledezni a tetszhalott lelkiismeret.

Este van. Az utcák megtelnek emberekkel. Bel-Abeszben, s általában Afrikában ezek a legforgalmasabb nappali óráknak számítanak. Egy nagy pusztaság térségében népies szórakozásokra nyílik alkalom. Körhinták, állatszeli-
 lítő, vándorszínészek produkálják itt magukat, matrózok, katonák és alacsonyabbrendű alkalmazottak mulattatására. Egy nagy faépületben látványos revüt mutatnak be több képen, táncokkal és állatseregettel. Az állatsereglet három tagból állott: egy idomított majomból és két nagyon büdös sakálból. Csúnya nők rossz hangon énekeltek, Európából kimustrált jelmezekben. Szünetben vizet árultak és egy nagyon lehangolt pianínó a Kék Duna című keringőt játszott, foszlányszerűen dobálva ki a melódiákat a moslékízű, langyos levegőbe. Ide azért jöttem be, mert a címlapon feltüntetett sok francia szereplő között egy név ötlött a szemembe: „Monostori”. Csak magyar lehet! Sovány, horgas orrú kis ember volt Monostori. Énekelt, táncolt és egy hosszú rúd segítségével idomította a hiénákat. A rúdon kívül még egy korbáccsal is csattogott feléjük, és az állatok meg is ijedtek tőle, amit úgy demonstráltak, hogy a ketrec egy távoli sarkába vonultak és a legádázabb döfködésre sem voltak hajlandók előjönni. Ezek után Monostori az ijedt sakálokra mutatva mélyen meghajtotta magát.

Görccsös reménnyel kapaszkodtam ebbe a lehetőségbe, fillér nélkül, mélyen bent Afrikában, reménytelen helyzetben. Előadás után felkerestem Monostorit. Egykedvűen nézett végig rajtam, szomorú szemeiben valami örök közömbösség szürkéllett. Beültünk egy kocsmába beszélgetni. Mérnök volt Pesten, szerencsét próbálni jött Algírba, eleinte rendesen keresett az útépitésnél, aztán megbetegedett... Később kocsmákban énekelt, így került a társulathoz, ahol színész, titkár, állatszeli-
 lítő... Beszéd közben egy-egy hangot, mint aki megijedt, hirtelen visszarántott a gégejébe. Ez a jellegzetes, asztmatikus beszéd

Afrikában a klíma halálosságát jelenti európainál... Az arcára nyirkos fényfoltokban ült ki a belső pára, a szemei sötéten karikásak voltak. Hazakerülni?... Már mindegy. Semminek sincs értelme... És nagy sárga ujjával elpöckölte a cigarettavéget, amely mint valami rakéta lendült föl és néhány looping the loop után az ablakpárkányra esett. Nem meséltem el a történetet. Minek? Ez az ember már túl van azon, hogy honfitárs, szenvedés, légió és bármiféle fogalom vagy érzés hasson rá. Inkább közönyösségből, mint részvétből azt mondta, hogy elvisz a társulattal Dakarba.

Dakarba!

Egyenlítő! Kikötőváros!... Menekülésem első igazi nagy győzelmes lépcseje! Reménytelen távolságok deltája!... Milyen boldogan utaztam, mint etető, a sakálok ketrece mellett! Pedig az elviselhetetlen bűztől állandó hányingerem volt, a ruhám, a bőröm úgy magába szívta az átható hulladékszagot, hogy még hetek múlva is émélyegtem tőle...

De milyen pompa és kényelem, milyen céltudatos, eredményt ígérő, tartalmas vándorlás volt ez, a mögöttem hagyott reménytelen, irtózatossághoz képest...

Dakarban már utazási irodák vannak, forgalmas belváros, európai és amerikai turisták, előkelő bárók, kitűnő zenekarok és artistaszámok. Dakar külsőleg modern, nagy város, kikötője talán modernebb, mint Hamburg, munkazaja és forgalmi lármája nem vontatott, hanem nyugtalan és ideges, de a túlzásúfoltsága, a napsütésben elviselhetetlenül bántó fehér falak, az undok karattyolás, a tarka nyüzsgés, a sok szemét és a levegőben izzó porszemek minden modernség felett jelzik, hogy ez itt még nagyon is Afrika, amire parti fekvése miatt hirtelen felszerelték Európát, hogy még Baukunst-ház is látható itt-ott. Micsoda küzdelem, milyen táv, amit elhagytam és hol vagyok még a börtön kapujától, ahonnan kilépve végre lélegzetet vehetnék! Mert ez a vergődése és kapkodása a tüdőnek, amivel itt a tátott szájjal beszívott forróságból meddően próbál oxigént zsarolni, egészen más életműködés, mint amit általában lélegzetvétel alatt értünk. Egy palánkkal elkerített nagy telken valóságos tevepark van, kirándulók és egyéb utasok számára. A ganéjban térdelő állatok lomhán mozgó nyakukkal, szelíd bárgyúsággal néznek mindenre. A bejáratnál két-három félmeztelen ember nyergeket varr és kopácsol.

Itt volt a tevehajcsárok kávéháza, ahol elképzelhetetlen rongyosságom formaruhának számított. Nagy csoportokban állodogáltak és jártak ki-be egy kávéház teraszán. Nyomban láttam, hogy itt nyugodtan meguzsonnázhatok, és könnyen elkeveredhetek fizetés nélkül a terasz valamelyik szélső asztalától a forgatagba. Kávét ittam és croissantnak nevezett, kis, száraz kifliket ettem hozzá. Itt történt, hogy váratlanul odalépett az asztalomhoz monsieur Friedrich. Alacsony, kövér emberke volt, nagyon vastag vörös nyakkal és ezt a vörös nyakat állandóan kendővel törölgette, hogy az izzadság ne folyjon be a gallérja mögé. Ferde szájjal, rekedt, de harsogó hangon beszélt

és köpködött. Fentebbi sajátosságait csak később konstatálhattam, mert, miután leült az asztalomhoz és szivarcsutkáját egyik szájaszéléből átrágtá a másikba, hosszabb ideig némán fixírozott. Már elhatároztam, hogy pofon fogom ütni, mikor végre megszólalt:

- Maga szökött légionista. - Torkomon akadt a croissant.

- Csak nyelje le. Tőlem ne féljen. Sőt, szerencséje van, hogy találkozott velem. Magas és szőke, ez a szerencséje.

Az ember sohasem tudhatja, hogy mivel csinálja meg a szerencsését. Ha véletlenül alacsony és fekete vagyok, akkor Friedrich úr le sem ül az asztalomhoz. Folytatta:

- Én bokszmeccseket menedzselek és szükségem van sürgősen egy német bajnokra.

- Ez esetben félek, hogy nem fogok megfelelni céljainak, mert sem német, sem bokszoló nem vagyok.

- Maga marha! Csak nem gondolja, hogy egy bokszmeccsnél a bajnokok anyakönyvi kivonatát osztogatják? Ha valaki hosszú és szőke, az német. Ha göndör és nagy orrú, akkor spanyol. Bokszolni pedig majd megtanul annyit, amennyire szüksége lesz. Már két napja keresek ebben az istenverte városban egy magas szőke embert, aki hajlandó szerződni. Én a kikötőnegyedben bokszmérkőzéseket rendezek és természetesen politikai feszültség nélkül az ilyesmi nem ér semmit. Kell egy francia bajnok, aki győz, és még fontosabb egy ellenszenves német bajnok, aki majdnem győz, de a végén leütik. Ez fokozza a közönség izgalmát. Szóval szerződtetem magát sorozatos mérkőzésekre a francia bajnokkal. Na?

- És kicsoda a francia bajnok? - kérdeztem.

- Egy nagyon szellemes görög fiatalember.

- De én nem tudok bokszolni!

- Ne féljen semmit, ő sem tud.

- Hát ki tud?

- Én - és rám nézett kíváncsian, agresszíven. - Itt nem kell sokat tudni. Itt a politika a fontos. Én elég jól bokszolok ahhoz, hogy az alapmozdulatokat megmutassam. A további tényke-

dése abból áll, hogy ha a közönség szidja, akkor maga vicsorítja a fogát, azután vesén üti az ellenfelét, vitatkozva mellbe löki a bírót, végül az utolsó menetben egy ütésnél „lefekszik” és hagyja, hogy kiszámolják. Indultunk. Kifizette a kávémat és elvezetett az óváros valamelyik ócska hoteljébe. Benyitottunk egy szobába, ahol már ott feküdt a sezlonon minden mez nélkül a partnerem, álmatag külsejű, klasszikus orrú fiatalember, fején vizes ruhával, mellette, a földön lavór. Friedrich bemutatta.

- Ez Agrapollusz, az ellenfele. Ellenfelem rám nézett és mélységes utálattal a fal felé fordult. Friedrich ezzel nem törődött, és hozzálátott, hogy behatóbban foglalkozzon velem:

- Nagyon tetves?

- Meglehetősen - feleltem őszintén.

- Akkor most elmegyünk a fürdőbe, itt van egy ruha az elődjétől, a magáét égesse el. Ebben a szobában fog lakni Agrapollusszal együtt. A söntésben előfizetem a kosztját, és feltételezem, hogy e tekintetben nincs elkényeztetve, mert az elődjével nagyon sok differenciám volt az evés körül.

- Most hol Van a német bajnok?

- Szegényt Port Negróban agyonverte a közönség. Remélem, ez magát nem befolyásolja elhatározásában.

Legyintettem.

- Szóra sem érdemes...

...Így lettem én Európa-bajnok, aki Friedrich úr plakátjai szerint annak idején több menetben knock-outtam Jimmy Hankinst, „A Nílus Vad Alligátorát”.

Két napig oktatott a tennivalókra, amíg a plakátok elkészültek. Kikötötte többek között, hogy nem kell ugyan komolyabban megütni egymást, de egyikünk nem vérzik a mérkőzésen, annak levonja aznapi gázsiját. Mert ha ez a publikum rájön, hogy becsapják, akkor óriási botrányt rendez. Megtanította rá, hogy kell vesén ütni Agragapolluszt, aki szelíd szomorúsággal nyújtotta ütésre a szóban forgó szervnek megfelelő deréktáji felületét. Másnap már olvashattam az öles falragaszokat, amelyek hirdették, hogy Fred Hartmann Európa-bajnok, a „Német Pampák Vad Bikája” este hétórai kezdettel megmérkőzik Roger Ruban francia bajnokkal a „Szahara Veszett Elefántja” címért, az Etranger nevű grande-barban. A grande-bar nevéhez méltatlan szűk sikátor sarkán világított sárga és vörös, vaksi fényeivel. A mérkőzés céljaira szolgáló helyiséget az ivóból alakították át, a kényelemnek és a modern higiéniaának nem minden követelménye szerint, de itt a kikötőnegyedekben már az emberek pusztá külseje elárulta, hogy ijesztően igénytelenek.

Délután felpróbáltam elődöm dresszét, aki fénykép után sovány embernek látszott. Mikor magamra vettem az örökséget, akkor sejtettem csak, hogy milyen vékony lehetek én, olyan siralmasan bő volt nekem ez a dressz. Hátral kissé összevarrtuk, lábszárban, vállban némi betéttel láttuk el, és így nemcsak a dressz lett alkalmasabb a mérkőzéshez, hanem én is, lócsnyi lábcsonthajaimmal, tüdőcsúcsra roskadt vállaimmal, behajló mellemmel, mint egy szenvedésekkel teleírt eleven napló. Csak kiszögellő halálos pofacsontjaimon nem bírtam segíteni, de Friedrich úrnak erre is volt receptje:

- Rágon össze egy csomó kenyérbelet és tartsa a szájában!

Ez szemmel láthatólag elvette arcom beesettségét, de előidézöje lett annak a furcsa jelenségnek, hogy Agragapollusz egy ütése nyomán a fél arcom behorpadt és úgy maradt, tekintve,

hogy a megrágott kenyérgyurma felülete nem volt rugalmas, és nyomásra változtatta alakját. Elferdült fél arcommal olyan fantasztikusan néztem ki, hogy egy gyengébb idegzetű hölgy az első padsorban kiejtette szájából a virzsíniát és elájult.

Nyolc óra felé lemostuk magunkat hideg vízzel, megettünk egy adag marhahúst, amely a hotelkonyha lomtárából kerülhetett elő, és mentünk a mérkőzésre. A helyiség arányaihoz mérten tekintélyes számú közönség jött össze, olyan emberekből, akiknek a külseje kevés jót ígért. Marcona hajóslegények, cigányképű, alattomos szemű suhancok, mindenféle bőrű, durván kifestett nők, vörös blúzokban, fekete, csípőre simuló szoknyákkal. Kék-zubbonyos dokkmunkások jöttek lármásán. A bejáratnál mindenkit átkutattak, mert rendőri intézkedés értelmében a kültelki sporteseményeket csak az látogathatja, aki a söntésben leteszi a fegyverét, fütyköst, pisztolyt, kést, amiről számat kapott, csakúgy, mint a városi színházlátogató közönség, ha ruhatárba adja a belépőjét, klakkját. Csak a ring körül felállított testőrség: tíz hivatásos verekedő, akik testi épségéért feleltek, voltak felszerelve gumi- és vasbotokkal. Friedrich egy szakasz rendőrt is kivezényeltetett, okulva előző példákra, de ezeket nem engedte a „terembe”, hanem egy hátsó bejáratnál várakoztak, hogy szükség esetén kéznél legyenek. Ha a rendőrök bent lettek volna a helyiségben, úgy a nézőközönség látogatása bizonyára elmarad. A bíró, egy keménykalapos, rabló arcú úr, gumiszorítókkal színes ingujjain, feltartotta karjainkat és találomra elmondott rólunk néhány olyan adatot, hogy elképedtem. Agrabapolluszt, aki tíz kilóval súlyosabb volt nálam, öt kilóval kevesebbnek jelentette be, egész más nevet harsogott, mint amik a plakátra voltak nyomva, és már eleve kérte a nagyérdemű nézőket, hogy lehetőleg tartózkodjanak a nemtetszés tetteges demonstrációitól, mert ez esetben nem áll módjában testi épségüket garantálni...

- Majd meglátjuk! - mondta az első sorban egy deszkavállú egyén, és ügyesen felköpött az emelvényre, hegyin találva a bíró cipőjét. Most magam alatt láttam körben a helyiséget: ki-

dülledt, vért kívánó szemek, verekedés izgalmát leső arckifejezések, kócos hajak, bulldogszájak, széles források, gorillajárású érkezők, robusztus mellkasokkal, szembehúzott sapkákkal... Friedrich úr közvetlenül a ring mögött ült, álmos szemhéjai lelehunyódtak. Hüvelykujjával egyet bökött a kalapja peremére, hogy tarkóig csúszott hátul a karima, és sokszor megtörölte vörös nyakát. A fullasztó melegben áporodott rongyok párája ülte meg gőzködösen a duplán trópusi atmoszférát. Csend lett... A közönségnek ez a várakozása inkább olyan volt, mint mikor a párdúc ugrásra húzza össze magát. Vihar előtti szélcsend baljós mozdulatlansága ülte meg az izzó termet... Az arcok nedves, zsíros fénnel meredtek felém. „Mit akartok tőlem, nyomorulttól?” - szerettem volna testvériesen feléjük tárt karral siránkozni csüggedten, gyámoltalanul; de a bíró nadrágzsebéből egy tábla bagót húzott elő, nagy sárga fogaival lemarcangolt róla egy rágásnyit, majd visszacsavarva a sztaniolba, újra zsebre tette, és megadta a jelt!

Összecsaptunk!

...Aragapollusznak szerencséje volt, mert már az első menetben nagy rutinnal beletartotta az orrát az ütésembe, hogy vérzett. Ezzel biztosította a gázsiját. Az én arcom még a második menetben sem vérzett, olyan szelíd és gyenge ember volt a görög. Már aggódni kezdtem a fizetésemért, mikor nagy megkönnyebbülésemre fölrepedt a szám széle. A görög jól tudta a szerepét. Menekült az ütéseim elől, miközben a közönség úgy üvöltött, mint rétségi sakálok kara telihold idején. A testőrök alig bírták feltartani őket, állandóan ott tolongtak a ring körül, és míg sikerült hátrább szorítani az erőszakosokat, négyen hullottak el a gumibotok alatt. Ezeket kivitték ápolni.

Háttérben a kocsmáros nyugodtan mérte a snapszot, ami egyáltalán nem járult hozzá a kedélyek csillapodásához. Ezek után leadtam a betanult „mélyütést”, amitől Aragapollusz elvágódott, mint egy színpadi halott. A bíró kivörösödve kiáltozott velem, mintha felháborítaná ez a gázság, mintha egyáltalán olyan ember volna, akit bármilyen gázság felháborít; én a

fogamat csikorgattam és mellbe löktem... A közönség egy emberként rohant a ring felé, székek emelkedtek a levegőbe... Ha elérnek, ízekre tépnek szét, és nekem vicsorognom kellett rájuk. A kocsmáros, talán hogy eddigi ténykedését ellensúlyozza, vödörszámra öntötte a vizet rájuk, minden különösebb hatás nélkül, a testőrök eszeveszetten dolgoztak, valóságos ostrom volt, de a hivatásos verekedők, mint várfal állták a sarat. Csak egy légionistának sikerült áttörni a kordonon, derékszíját lóbálva ugrott a pódiumra, de a bíró egy könnyed gesztussal leütötte és kiszámolta. Mint egy karmesteri pálcát, két ujjal apró gumibotot rántott ki a felső zsebéből és ezzel a mozdulattal már koppintott is a fején, de a következménynek azzal a biztos tudatával, hogy oda sem nézve tette vissza miniatűr gumibotját, és az egész pofa bagót jobbról balra tolta arca belsejében. Ilyen nyugodt szakember volt a bíró. Egy másik felkapaszkodó suhancot én magam rúgtam orron-szájon, hogy hörgöve bukott vissza a tusakodók lábai alá. Friedrich a nyakát törölte és szivarozott...

A pánik csak akkor csillapodott, mikor Agrapollusz felemelte egyik karját, jelezve, hogy szólni kíván. Méltósággal beszélt. Sokban hasonlított az ifjúsági regényekből ismert vakmerő, de higgadt indián-főnökökre. Kérte az embereket, hogy csak a mérkőzés után végezzenek velem. Neki meg kell mutatni, hogy boksztolás terén elbánik egy boche-sal. Ha a mélyen tisztelt közönség már most agyonver engem, akkor ő nem nyerheti el az „Afrika Veszett Elefántja” címét, ami pedig életének leghőbb vágya... Sebesülteket vonszoltak ki lábuknál fogva, mint nagy zsákokat, külön kis csoportok verekedtek itt is, ott is dühödt szóváltással, de a közönség nagyobb része ismét visszaült a helyére.

Az ajtóban a kocsmáros valakinek négy-ötször a fejére ütött egy lapáttal...

...A hőség elviselhetetlen volt, és szervezetemben még olyan közletről kísértett a sok átélt rendkívüli erőfeszítés, hogy lehetetlennek látszott állva maradnom. Szemem előtt sűrű, táncoló

fekete pontokon keresztül, mintha körhintán ülne mindenki, vonultak el az arcok, lassan-lassan ismerősökké válva...

Agragapollusz a gyomromat ütötte villámgyorsan két ököllel, és aggódva biztatott, hogy még egy menet az egész, azután mehetünk haza... Erőt vettem magamon és vaktában csépelni kezdtem. Ámulva hallottam Agragapolluszt, amint lecsapott rám és ezt hörögte: „Itt van egy Elzászért!...” Csodálkozva hallottam a hangomat, amint kiáltom: „Nesze neked Ruhrvidék!”... Lassan elfelejtettük, hogy az egész csak betanult játék, négy öklünk keservesen csapkodott a Wacht am Rhein taktusára és már igazi német és igazi francia püfölte ott egymást: egy görög, meg én. A közönség minden felkiáltásunkat harsány üvöltéssel kísérte.

Végre! Végre! Elkezdődött a kilencedik menet. Nem is volt komédia, ahogy szédelegtem körben, a kötélbe kapaszkodva, jártányi erő nélkül, míg végül egy ütés irányában eldőlttem, és boldogan, mintha puha ágyban feküdtem volna, lehunyt szemmel úgy maradtam. Agragapollusz megvetően belém rúgott, de a bíró már nem tudta elharsogni újabb szemtelen hazugságait, mert a „tömeg” egetverő üvöltésben tört ki, és mint türelmének koronáját, végre megvalósíthatónak látta agyonveretésemet. Most már kevés lett volna nyolc testőr, de benyomultak a rendőrök, pokoli zsivaj volt... csörömpölés... ordítás... füttyülés, aztán nagy robajjal ledőlt valami... Fél szememmel felpislantottam: Friedrich nyugodtan ült a helyén, s legnagyobb meglepetésemre egy gázmaszkot vett fel komótos mozdulatokkal... Néhány halk pattanást hallottam, aztán valami savanyú fojtó szag durva markolással kezdte kicsavarni orromat, számat, a szemeim égtek: könnyfakasztó bomba!

...Ültem az ágyon és a cipőmet fűztem. Zúgott a fejem, és minden csontom fáj. Agragapollusz övig meztelenül egy lavór víz előtt állt és alvadt vércsomókat szipákolt ki az orrából. Ő is szökött légionista volt, hajdan Athénben szabó, később hajószakács. Lányosan fehér mellén egy kis keresztet hordott vékony aranyláncon, bárgyú, szelíd nagy szemei vízszínűen ké-

kek voltak, kissé talán fehérbe játszóak, mint ahogy általában Agragapollusz minden tekintetben az albinókra emlékeztetett, de még a lelke is, a szelleme is ilyen tónustalanul, színtelenül világos színű volt. Az éjjeliszekrényen egy keretezett Madonna-kép állt. Ezt magával hordta mindenfelé.

Vacsora után összeültünk az ágyban, felhúzott térdeinket átkaroltuk, és elmeséltük az életünket. Micsoda szomorúságok jöttek ott elő, mint meztelen csontok az élő hús alól, micsoda szerelmek, bűnök, akarások, szenvedések buggyantak fel múltunk kráteréből és hömpölyögtek kénesen végig egymás értelmén, mint pöfögő láva, ahogy ott ültünk ketten Európa-bajnokok, füstre akasztott életünkkel...

A Luxor nevű óriásmotoroson voltam szakács... csak annyit akartam megtakarítani, hogy egy kis szabóműhelyt nyissak otthon... - mesélte a görög. - A meleget még bírtam valahogy, de együtt a tűzhely melegével kibíratatlan volt... Mindenki azt mondta, hogy Afrikában most kezdődik valami... Oranban leszálltam, szép nagy város... gondoltam : nagy baj itt nem érhet... Most sem tudom, mi történt, hogy történt... Ami azóta volt, az már velem történt, de rajtam kívül... Sok hónapra elájultam és még nem tértem magamhoz, jobbra mentem, balra mentem, beszéltem emberekkel, utaztam, aludtam, lövöldöztem... Az egész olyan zavaros és biztosan a melegtől van... Minden bűdös és minden kifáraszt, nem akartam többé semmit, nem vágyódtam sehova... Az élet itt olyan, mint egy nagy lapos kavics... És olyan fehér, hogy káprázik tőle a szemem... Ha eszembe jut Görögország, akkor még sírok néha... Ott él az anyám, nővéreim vannak, akik még felnőtt koromban is úgy bántak velem, mint egy kisgyerekkel... Elhallgatott, és mert Görögország jutott az eszébe, néhány könnycsepp buggyant elő a szeme sarkából, maga elé nézett és sírt, Agragapollusz, a bajnok. Afrika Veszett Elefántja... Mint olyan emberek, akik jobb meggyőződésük ellenére arra kényszerülnek, hogy üssék egymást, szoros és bensőséges barátságot kötöttünk, és két egyforma részre feleztük irtózatosságotunkat Friedrich úr iránt. Friedrich úr, mintha a társadalom legbensőbb lényegének szimbóluma lenne, agyonhajszolt és eltartott minket. És ha érdekei úgy kívánták, akkor egy zárt helyen megvertük egymást a göröggel. Délután a köztereken bolyongtunk, és mélységes megértéssel beszélgettünk. Agragapollusz elmondta, hogy jegyben járt egy örmény lány, én is előkotortam valahonnan egy megbámult, gyűrött fényképet, ilyenkor örök barátságot fogadtunk és este véresre vertük egymást, Elzászáért, a Ruhr-vidékért és különösen

Friedrich úrért, aki szerette a jó szivarokat, az elsőrangú hote-
lokat, és a fiatal nőket, ha nagy szeműek voltak és feketék.
Minden héten egyszer félholtra lincselte a közönség, mire kisza-
badítottak. Hat halálesetre emlékszem bajnoki mérkőzéseim
idejéből, csapszékeket romboltak körülöttünk, padokat törtek,
asztalokat dobáltak és egy idő múlva csodálattal állapítottam
meg, hogy ehhez is hozzá lehet szokni. Friedrich úr mindig ott
ült a vihar közepén, a ring egyik sarka mögött, mindig sziva-
rozott, törölgette a nyakát és soha sem érte egy karcolás.
Az egyetlen embert, aki bokszozni tudott, - az egész társaság-
ból...

Közben olyan hőség lett, hogy a levegő, mintha teljesen kiszikkadt volna, csak poshadt forrósággal töltötte meg a tüdönket és a hús úgy elernyedett rajtunk, mintha le akarna folyni a csontjainkról. Ilyen állapotban hurcoltuk magunkat mindenfelé. A szemeinket nem tudtuk egészen kinyitni, halántékaink, mint kopoltyúk lüktettek, és szállongó, láthatatlan porszemek égő tűhegyekként érintették az arcunkat. A fehér falakról valami hangtalan és mégis óriási zúgással sugárzott ki a forróság, már iszonyatos volt leküzdeni nyeldekklőnkön a tengeri halat, kültelki hotelok kukacos lepedőjén feküdni, idegen szagokat szívni be a párnákról és egyre több betétet helyezni el a dresszeinkben. Mert Agragapollusz is fogyott, és már láttuk, hogy lesz idő, mikor a sok betét mellett jóformán alig leszünk mi is a trikóban. Koponyatetőmön át sűrű nyilallások fúródtak a fejembe, mintegy mementóképpen, hogy most már igazán itt a vég, a maximumra tágult vér-erecskék egy hirtelen pattanásával...

Napok, események, utak, városok egy zavaros gomolyagban torlódtak és forogtak az agyunkban, a tudat tartalma nélkül, miközben motorikusán végeztük Friedrich úr intézkedéseit: „Szálljanak föl... vegyék elő a jegyet... itt fognak lakni... mindjárt hét óra! Gyerünk a ringbe...” Fehér, vakító, zsibbasztó afrikai városok észrevétlenül, névtelenül maradtak el, csak döcögött velünk az autó, csak püföltük egymást és szipákoltunk lavórok fölött, és feküdtünk gőzburokban, nedvesen, lihegve... Piszkos néger gyerekek, tevék, por és arabok, az ő koszlott, formátlan rongyaikkal, karattyolásukkal, görnyedt hátú bandukolásukkal, a zajok és rikácsolások hatalmas, émelyítő lókál-koloritja, mint egyetlen örök, nagy kerete az egész vándorlás komplexumának, épületek és nevek különbözőzése nélkül hánykolódtak az agyunkban, mint Afrika benyomása... Djebel, Oran, Dakar, Bel-Abesz, hát nem mindegy?... Mi változik,

azon kívül, hogy egyre megyünk, túllépvén azt a vonalat, ahol még Élet van, megállás nélkül hátunkon cipelve a túlfűtött, láthatatlan kazánt... Végül új stádiumba kerültünk. Az elmekór-tanban amnéziának nevezett kóros érzéketlenség állapotához hasonlatos letargia volt már az, amilyen csökkent intenzitással hatottak ránk a külvilág ingerei, ahogy már egész puhára főt-tünk ebben a túlhevített lábosban, energiátlaná, szótlanná, közömbössé lettünk minden iránt, amit érzéssel vagy értelem-mel kell felfogni. Talán már ketrecben is mutogathatott volna minket Friedrich úr... Casablancában voltunk...

...A kültelki portás azzal dicsekedett, hogy van itt egy három-ezer személyes mozi. Nézzük meg. Janningsot adják.

Nem néztük meg Janningsot. Kint ültünk a kikötő parti cementlapjain és a hajókat néztük. Hol tud Jannings annyi tragikusát, annyi szépet mutatni nekünk, mint egy hajó, amelyik távozik Afrikából? Egyre gyakrabban fordult elő, hogy nyitva felejtettük a szánkat. „Még egy erőfeszítés...” motyogtam magamban, és eszembe jutott az égő kunyhó, ahogy kerekézve visszanéztem rá, haldokolva és futva. Most még csak egy erőfeszítés kellene. Egyetlen egy... és olyan tehetetlennek éreztem magam, hogy siránkozva fordultam örök ellenfelemhez és legjobb barátomhoz, mint valami gyerek, aki szemrehányást tesz:

- Agrabapollusz Oktáv, nekünk el kell mennünk Európába.

- Hogy akarsz te Európába menni? - kérdezte hitetlenül és le-nézéssel fatalista hangsúlyában.

- Azt nem tudom. De nekünk most már el kell mennünk, azt lásd be és gyere...

Volt néhány frank megtakarított pénzünk, természetesen még egy rövid útra is kevés. Erre Friedrich úr gondosan ügyelt. Hogy ne mondhassuk fel a barátságot neki, oly módon intézte elszámolásainkat, hogy készpénzben igen kis összeget kaptunk csak, fizetésünk nagy részét természetben és előlegképpen adta, ruhadarabok, dohány és más olyan cikkek alakjában, amelyek nem tartoztak az ellátáshoz. De azért egypár frankunk volt, kettőnknek együtt talán hatszáz, és elhatároztam,

hogy rákényszeríteni magam még egy cselekvésre. Erre már nem lettem volna képes néhány pohár erős pálinka nélkül.

A pálinkát lent a dokkok között ittam, egy kis színes bárban, ahol gyöngyfiiggönyös oldalbejárók voltak. Tulajdonosa egy szmokingos-cvikkeres kínai, zenészei megsárgult európaiak, a földön ültek, valamennyien bágyadtan, és jazzszámokat játszottak nagyon hamisan. Ezek az európai zenészek, akiknek erőtlén hangszerkezelésében disszonáns török muzsikává vedlett a legpattogóbb európai slow-fox vagy pazedobl, jelképeztek a földrész hangulatát... A szomszéd asztalnál fekete hajú, kétségbeesett tekintetű artistanő vitatkozott egy szikár, nagy állú emberrel, akin rögtön látszott, hogy angol. A nő izgatottan cigarettára gyújtott és idegesen dobolt az asztalon hosszú ujjáival, amelyeken a nikotin sárgán befátyolozta a vörös körmömlakkot. Azután felugrott, az angol megragadta a csuklóját, de a nő kiszakította magát és elfutott. Az angol utána. Én utánuk...

Langyos esti köd nehezedett a dokkok fölé, láncok és daruk lassú cseppeket hullajtottak alá és mindenféle színű lámpácskák fényudvaruk mélyéről pislákolnak tört világosságaikkal. Dúslombú fák nehéz párákat lehelltek földig hajló karleveleik közül, és egy-egy csónak verődött loccsanva, koppanva a bazén oldalához... A sarkon vitatkoztak. A férfi vállánál fogva rángatta a nőt és szitkozódott, a nő lökdöste magától és siránkozott, távolabb tőlük egy félmeztelen arab üldögélt a parti lépcsőn és halkán, melódiátlanul dúdolt. Az idegen látta, hogy jövök, felismerte, hogy ott ültem a bárban, egyik kezével lógva a nőt, egészen szembefordult velem, és hangosan, gorombán rám kiabált:

- Menjen a fenébe!

Megálltam, szétterpesztett lábbal és hátratett kezekkel. A légi-onistát Afrikában és Dél-Franciaországban kikerülik, mint a veszett embert. Nem azért, mert erős vagy ügyes, hanem, mert az életet rongyba sem vevő állati érzéketlensége, amellyel féllelmet, veszélyt nem ismer, nem mérlegel, alacsonyabban egy

fokkal mindenkinél, akiben az élet célja, valahová-tartozása még meghagyott némi óvatosságot: veszedelmesebbé teszik a légionistát mindenféle gyilkosnál és rablónál.

Aki ilyen ég alatt, ilyen élmények után még élve áll Észak-Afrikában, annak izomtalan karja, tuberkulotikus soványsága mellett is az ereje és a küzdőképessége. vadsága. elszántsága nagyon sok erősebb emberrel szemben ijesztő hatalom. Ezt láthatjuk itt néha egy-egy verekedésnél, kocsmában, mikor valamelyik betegesen sovány néger két matrózt ver le a lábáról. Az angol elengedte a nőt és lassú léptekkel jött felém, abban a hitben, hogy most valami szabályos verekedés fog kezdődni, amelynek eleje, folytatása és vége lesz. Ezért meglepetésszerűen érte, mikor egy lépésnyi közelbe ért, hogy rávetettem magam, rúgva és ütve egyszerre... Még láttam a nőt, ahogy szájához tapasztott kézzel a falhoz dőlt rémülten, még láttam az arabot, ahogy hátra sem fordult, azután már gurultunk a pocsolójában. Az ütései nem fájtak kicserzett testemen, csak mikor egyik kezével könnyedén átfogta a torkomat és a falhoz szorított, éreztem, hogy rendkívüli ereje van. Kimaradó lélegzettel csépeltem és rúgtam, hogy kénytelen volt elengedni a torkomat, hátraléptem és kést rántottam.

- Te szúrsz?! - mondta fenyegetően és lassan közeledett... Feléje rúgtam! El akarta kapni a lábamat, de ez a fél másodpercnyi lehajolás elég volt ahhoz, hogy belevágjam a kést... Egymásra estünk. Én felálltam.

- Megölte? - kérdezte a nő tárgyilagosan.

- Nem tudom... fussunk!

Felfelé vivő, kanyargó, szűk sikátoron futottunk, elvásott grániton, azután jobbra fordultunk, majd ismét balra... A nő kifulladásra megállt, két kezét a mellére szorította és megszólalt magyarul: „Uram Isten!”

- Maga magyar?! - kérdeztem én is magyarul és szinte ordítva. Egy ablakból leöntöttek ránk valamit, erre tovább siettünk. Ámulva néztük egymást. Azután szótlanként mentünk sokáig. Egy téren leültünk, kifestette magát...

- Pesti artistanő vagyok. Ez az ember tizenkettőnket lecsalt ide Afrikába. Azt mondta, hogy egy revüt fogunk játszani... már tízen eltűntek közülünk különböző éjszakai helyiségekben, ahol táncolni kényszerített minket... Most azt akarta, hogy holnap utazzam vele Dakarba... De így én is eltűntem volna... Ki tudja, hová?... Nem akartam utazni, és a gázsimat kértem tőle... Mert nem ad gázsit, csak sminket és kosztot... Akkor jött maga... Kicsoda maga?

- Azt hagyjuk... Most mit akar csinálni? - Megismerkedtem itt egy jószívű csempésszel... nagyon megsajnálta, és megígérte, hogy az egyik vitorlásával átküld Portugáliába... Már beszéltem is a hajóssal, holnapután megy, és vele fogok menni! Portugáliából talán elvergődöm még egyszer haza, az Aradi utcába... - az Aradi utcánál két tenyerére borult az ölében és zokogott, látszott, hogy most van az afrikai halál első stádiumában, amit úgy hívnak, hogy idegösszeroppanás. Felnézett - Groszmann Zsuzsi vagyok, tisztviselőnő is voltam... leépítettek... jól táncoltam... azt hittem, itt Afrikában most jobb viszonyok vannak...

Elvezetett engem is a hajóshoz. Halászkülsejű ember volt. Tetőtől-talpig végignézett néhányszor. Miután az arcomat tanulmányozta, kissé megvetően legörbült a két szájaszéle. Belement, hogy hatszáz frankért elvigyen a társammal együtt. Két nap múlva indult. A lány azt mondta, hogy nem mer többé visszatérni a hoteljébe, különben is, csak pár rongya van ott, pénze nincs... Magammal vittem és szobát nyitattam neki mellettünk. Megfogadta a tanácsomat, hogy legokosabb lesz, ha a hosszú tengeri útra férfiruhába öltözik. Megmondtam Agragapollusznak, hogy holnapután minden felmondás nélkül itt hagyjuk Friedrich urat és Afrikát. Megráztam és úgy ordítottam a fülébe: „Európába megyünk!” Valami szentéletű archaikus mosollyal nézett rám, hunyódó szemeinek szinte halálpillantásával. Agragapollusznál már csak áttetsző szálak kötötték össze a gondolatot a cselekvéssel...

11.

Groszmann Zsuzsi kitöltötte a teát. Kedves volt és házias. Afrikáról csak az a fiatalságához szokatlan három sárga ránc beszélt két szeme sarkában, de még nem érintette meg a Nagy Halál, az igazi gyilkos Afrika, csak bebotlott itt egy pillanatra a pusztulás küszöbén, és ha különös jó szerencséje van, megmenekül egy szörnyű élmény árán. Nem úgy, mint társnői, a tizenegy vértanúk, akiket már átkarolt az Egyenlítő hosszú, gyilkos polipkarja is, akik talán már olyan távolságokban vannak az Európa felé vezető lehetőségektől, hogy kénytelenek menni mindenkivel, mindenfelé, abban az alvajáró állapotban, amelyből még a halál kapuját is szerencse, ha megtalálják... Groszmann Zsuzsi mosolygott és beszélgetett és szép volt. Ahogy kérdezett engem magamról, tétova nyelvvél, nevetségesen idegen és mégis ismerős adatokat mondtam rokonokról, környezetekről, mintha egy előző életemből homályló álomszerű képek vetődnének fel bennem... Éreztem, hogy a félig hűlt hamu alatt valahol életképes parázs is van. Különösen éreztem ezt, mikor azzal az ösztönös kacérsággal nevetett valamin, ami a legártatlanabb női leiekből is felvetül az arcra férfitársaságban, még inkább éreztem, mikor ezeket mondta: „iroda... Duna...” Később azt is mondta, hogy: „Molnár Ferenc...” És magamon is éreztem valami elfelejtett udvariaságot, társalgási ambíciót lelkem miocénjából integetni... Később, amikor már Groszmann Zsuzsi a feleségem volt, azt mondta, hogy esetlen voltam, mint egy inasgyerek, akadozva beszéltem és a szemem állandó riadt bizalmatlansággal járt ide-oda. Azután megfogtam a kezét, hagyta, és nézett rám mosolyogva, melegen, biztatóan. Ráhajoltam a kezére és sírtam...

Groszmann Zsuzsi délben elszállította a poggyászsunkat és megbeszéltük, hogy hét órakor találkozunk a kikötő védőasszonyánál. Mi még maradtunk Agraga-pollusszal, volt egy kis elintézetlen ügyünk és a várás unalmát rummal úztuk el. Társamat alaposan megittattam, hogy valamenynyire akcióképes legyen. Mérkőzés előtt egy félórával jött Friedrich úr. Élénk örömmel fogadtuk, és azonnal elkezdtük verni. Agragapollusz úgy verte, mintha munkaversenyben dolgozna, és valaki pontosan jegyezné a teljesítményét. Én már a szórakozás kezdetén elővettem a pattot és kijelentettem Friedrich úrnak, hogy az első hangos kiáltásnál kásává töröm a fejét. Friedrich úr, úgy látszik, méltányolta szavahihetőségemet, mert szó nélkül tűrte, hogy lerójuk egy kis részletét a sok horogütésnek és szvingnek, amiket miatta adtunk egymásnak. „Nesze neked Ruhr-vidék! Ezt Elzászért!” - Ilyen kiáltásokkal tarkítottuk az ítélet-végrehajtást. Bizonyos, hogy Afrikában ez időtájt kevés embert vertek meg ilyen nagyon, és akik voltak már Afrikában, azok értékelni tudják majd e fenyítés rendkívül súlyos voltát. Az emberből felszabadítható állati ösztönökről fogalmat adhat az olvasónak, ha megjegyzem, hogy Agragapollusz volt a legszelídebb ember, akit én valaha láttam, és most hörögve, fogcsikorgatva verte az asztalra a földre zuhanó, majd a földről felrántott Friedrich urat, akinek inge, gallérja rongyokban foszladozott, arca, mint egy nyers hústömeg, vérzett, és afrikai szokás szerint kíméletlen és következményeket nem néző rúgások olyan tömegét szenvedte el gyomrába, oldalába, arcába, cipőheggyel és sarokkal, hogy veszélyben forgott az élete is. Nyugodtan állíthatom, hogy mi Agragapollusszal nem egyszer kaptunk ilyen és még nagyobb verést is. Fél hétkor sajnálatunkra be kellett szüntetni ezt a kellemes testmozgást, mely rövidesen az agyonveretés eredményével végződhetett volna Friedrich úrra nézve. Megpróbál-

tuk talpra állítani, de minduntalan eldőlt. A légióban bevált gyakorlat az elsősegélynyújtás terén, hogy félig agyonvert embereket heves rúgásokkal próbáljanak magukhoz téríteni. Mi ez irányban minden tőlünk telhetőt elkövettünk, de Friedrich úr csak akkor tért magához, mikor két-három lavór vízzel is leöntöttük. Ült a széken, lihegett, torz arcával, fekete, szinte láthatatlan szemeivel és csak most látszott meg, micsoda roppant fizikum, ahogy egy kíváncsi mozdulattal megtörölte a száját, és utána megnézte a tenyerét, mint aki nem hiszi, hogy vérzik. Aztán rekedten mondta:

- Befejezték az urak? - Tisztelettel álltunk. A cinizmusnak és a szívósságnak van itt annyi értéke, hogy Friedrich úr elérhette vele a kívánt hatást. Rágyújtott egy szivarra. Atragapollusz le-tört egy széklábat, és mint aki fontos munka közben pihent egy percre, újra verni akarta, de visszatartottam. Még beszélni valóm volt a menedzserrel:

- Maga nyugodtan menedzselte volna bennünket a sírig, kedves Friedrich úr. Dolgoztatott volna minket, amíg meghalunk. Igaz?

- Hát halott embereket nem tudok dolgoztatni - felelte erőtlen, vékony hangon, mentegetődzve.

- Maga adósunk 1000 frank készpénzzel és nyugodtan tehető 1000 frankra az az összeg is, amellyel becsapott bennünket, amikor hitvány ruhadarabokat és más ócska holmit szózott ránk.

- Kérem, most... - kezdett valamit bátortalanul, de egy rövid mozdulattal leintettem:

- Adja ide a tárcáját. - Egy pillanatig tétovázott, de felemelkedő patt további habozásra nem inspirálta.

- Ebben a tárcában 1500 frank van, Friedrich úr. Még 500 jár! Adja ide az óráját. Gyerünk! - Elvettem. - Most legyen szíves, forduljon a fal felé arccal és maradjon úgy, amíg ötvenet számol, ha kedves az élete. - Remény villant át az arcán: lent az utca telve emberekkel, szemközt posztol a rendőr, csak felrántja az ablakot... még a kapu elé se érhetünk...

...Merev, széles ívű ütéssel csapott le rá a patt. Nagyot reccsent a koponyája és egy csodálkozó hörgéssel térdre zuhant, arcával, tenyerével úgy maradt a falra borulva. Siettünk...

- Most raboltunk - állapította meg kétségbeesetten és lihegve a sietéstől Agrapollusz.

- Majd meglátod, meddig jut el itt, aki nem rabol, - lihegtem vissza és befordultunk... - különben is csak követelésünket inkasszáltuk.

Bealkonyodott... Drótokról lefüggő hosszú vas-rudakon villanykörték égtek, szénkúpokat ontottak a daruk, kiabáltak, rakodtak, mozdony fütyült... Elhagytuk a Nyugat-indiai Társaság dokkját, és az alsó rakodó mentén kiértünk a hatos szekció épületeihez. Ott állt a halász és mellette csomagjaink között, férfiruhában, Groszmann Zsuzsi. Szó nélkül megindultunk a mólón, amelynek végében bárka állt. Négy-öt halászkülső emberrel találkoztunk itt. A lányt besegítették a csónakba, Agrapollusz és én is készültünk beszállni, de egy suhanc hirtelen elébünk állt, a többiek pedig mögöttünk és oldalt sorakoztak fel egészen szorosan, mint akik kedvező pozíciót vesznek fel egy előre látható verekedéshez. Rémülten néztem a távoli tenger és az ég panorámáját... Kis szünet után a suhanc így szólt:

- Ne higgye, hogy rablók vagyunk. Tudjuk jól, hogy maguk szökött légionisták és csak akkor hajózzuk be magukat Európába, ha még ezer frankot adnak. Ha nem, akkor most megköttözzük és bevisszük mindkettőjüket a helyőrségre. Ott is ezer frankot kapunk magukért. Nekünk nincs miből ráfizetnünk...

Megkönnyebbülten fizettem ki a kért összeget, mire udvariasan helyet adtak a csónakban. Nem voltak rablók, csak afrikai értelemben vett reális emberek. Agrapollusz megszorította a kezemet. Szégyellte magát, hogy megszólalt a rablásért... Most mehettünk volna vissza a megtett úton a pokolba, közvetlenül a cél előtt, az afrikai part utolsó csücskéről, ahol a móló végében állottunk...

Fehér márványnak látszó házak, egymáshoz közvetlen közel, de különállóan építve, mint rendületlenül összeállított, nagy dobozok, távolodnak lassan, ahogy szélirányban lavírozott a vitorlás. Olyan nagy volt a hold és olyan fehér a víz, mintha egy keleti mese kezdene történni. Hatalmas óceánjárók kialudt kéményekkel pihentek a dokkok mentén, és mint a búcsúzó rémület, integettek távoli lámpák alatt az elvonuló pálmák és platánok...

Afrika megy...

És már húsebb lett! Egy mezítlábas, feltűrt nadrágú legény kitergeti a felsővitorlát, élesen fütyül.

A part, mintha süllyedne, úgy tűnik el az egyenletesen mélyülő-emelkedő óceán mögött és szemközt csillagokkal borul le az ég a tenger látóhatárára... Agragapollusz már húsz perce sír, csendesen, bőségesen, nyögés nélkül, mint egy bánatos, árva gyerek... Átkarolom Groszmann Zsuzsi vállát, ő is átkarol és így ülünk a hajó farán, hipnotizáltán nézve a távolodó partot, valami közös melegséggel hasonló sorsunkban, hasonló várakozásokkal...

A fuvallat erősödik, a hajó oldala mentén zizegve forrnak a hullámok, mindig több és több csobbanó, loccsanó hang: teljes széllel megyünk! Egyszerre megint benne vagyok időben és térben, hús gondolataim támadnak, ketyegni kezd bennem az óra, az agyamban megindul egy sorrend, közelebb húzódnak egymáshoz, menekülő magyarok a hajó farában, és olyan jól esik hallani a mezítlábas lépések döngését... Meggyújtanak egy lámpát, felgombolyítanak egy kötelet és mintha egy végtelen kupolateremben lennénk, úgy ragyog ránk mozdulatlanul az ég roppant boltozata!

...Mire újra felemelem a fejemet, Afrika nem látszik, körül csak a tenger mozgó, nagy panorámája terül el és a csillagos ég homályos pereme szegélyezi... Közvetlenül a fülem mellett egy

remegő-síró női hang suttogja, alig hallhatóan, szinte csak rezegve, mint fuvallat a levegőn át:

- Megyünk haza! -

Ámen!

VÉGE